

ДАНИЛ ПАВЛОВ:
"Салалта ыарахан
кэмнэ нэһилиэнньэни
өйүүрү үчүгэй"

2

УЛУУС ҮӨРӨХТЭЭНИНИН
САЙДЫТЫГАР УЛАХАН
КЫЛААТТААХ

3

Быйылгы
сайын хайдах
буолуой?

5

Чурапчыга күн тахсар!

САНА ОЛОХ

12+

2020 сыл
Бэс ыйын
2 күнэ
оптуорунньук
№ 39
(11694)

Чурапчы улуунун хаһыата • ХАҢЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР • ©sanaoloh

оптуорунньук бэс ыйын 2 > сарда бэс ыйын 3 > чаппар бэс ыйын 4 > бээтинэ бэс ыйын 5 > субуота бэс ыйын 6 > баскыһанна бэс ыйын 7 > бэнидизинник бэс ыйын 8

— НОВОСТИ РЕСПУБЛИКИ —

Афанасий Владимиров: Контроль за соблюдением режима самоизоляции в наслегах должен быть усилен

Руководитель Администрации Главы Республики Саха (Якутия) и Правительства Республики Саха (Якутия) Афанасий Владимиров 1 июня в режиме видеоконференцсвязи провел совещание по ситуации с коронавирусной инфекцией с главами районных и насленных администраций Мегино-Кангаласского и Намского улусов. В совещании приняла участие вице-премьер Правительства Якутии, заместитель руководителя республиканского Оперштаба по борьбе с COVID-19 Ольга Балабина.

Афанасий Владимиров обратил внимание на то, что ежедневно на совещаниях такого формата заслушивают представителей двух районов для принятия оперативных решений по сложившейся ситуации в населенных пунктах.

Руководитель АГИП РС (Я) отметил, что ситуация по распространению коронавирусной инфекции в республике достаточно напряженная. В соответствии с Указом Главы республики режим полной самоизоляции введен на территории сел Майя и Хара Мегино-Кангаласского улуса, 13 наслегов Намского улуса. Афанасий Владимиров призвал глав муниципальных образований со всей ответственностью предпринять меры для реализации Указа Главы Якутии Айсена Николаева.

На утро 1 июня зарегистрировано всего 2 042 подтвержденных случая коронавируса на территории республики. Из них за прошедшие сутки выявлено 112 новых больных, в том числе в г. Якутске – 95, Алданском

районе – 8, Хангаласском улусе – 3, Мирнинском районе – 2, Таттинском улусе – 1, Нерюнгринском районе – 1, Чурапчинском улусе – 2, Мегино-Кангаласском улусе – 1. На лечении находится 1 134 человека.

По информации главы Мегино-Кангаласского улуса Николая Старостина, инфекция подтверждена у 31 человека в 10 населенных пунктах. В основном инфекция завезена в улус приезжими из Якутска. Установлены посты на въездах в с. Майя, контролируется въезд-выезд. Внера представителями оперативной и полиции проверяется соблюдение ограничительных мер в подочной станции и на паромной переправе.

Глава Намского улуса Юрий Слепцов сообщил,

что на сегодня в улусе зарегистрировано 78 больных. Все места, связанные с распространением инфекции дезинфицированы, контактные лица выявлены. В субботу-воскресенье дезинфекция проведена в торговых объектах, использовано 52 тонны дезинфектанта.

Главы наслегов отчитались о работе по локализации распространения коронавируса.

Вице-премьер Ольга Балабина заострила внимание глав муниципальных образований на вопросах создания дополнительных коек для лечения больных, организации работы обсерваторов, усиления патрулирования территорий, привлечения работников полиции для реализации ограничительных мер.

Афанасий Владимиров поручил главам довести до каждого руководителя предприятий, организаций, учреждений независимо от формы собственности то, что они должны контролировать состояние всех своих сотрудников, находящихся и на самоизоляции, и на работе, и на удаленном режиме, и обеспечить соответствующие меры безопасности.

«Главы наслегов должны четко отслеживать ежедневно: кто и когда приехал, вести работу по этому вопросу с жителями сел, не допускать того, чтобы приезжие по селу свободно перемещались», – подчеркнул глава АГИП и призвал глав усилить меры контроля за соблюдением жителями наслегов режима самоизоляции.

Пресс-служба Главы Республики Саха (Якутия) и Правительства Республики Саха (Якутия).
Фото Андрея Сорокина, ЯСИА.

— ИНТЕРВЬЮ —

СУНАЛ ШТАБ КОРОНАВИРУСУ УТАРЫ ҮЛЭТЭ

Ковид-19 курдуксытыганнаах вируска бэлэмнэнии үлэтэ бу сааскыттан күүстээхтик барда. Үлэни улуус дьаһалтатын иһинэн тэриллибит сунал штаб ыһтар. Салайааччынан улуус баһылыгын 1-кы солбуйааччыта Алексей Ноговицын буолар. Дьаһалта өттүттэн туох-ханнык үлэ ыһтыллыбытын Алексей Ноговицынтан уонна сунал штаб чилиэннэриттэн – үл салалтатын начаалынньыгыттан Таисия Брызгаеваттан уонна социальнай салалта начаалынньыгыттан Мария Заболоцкаяттан ыйыталаастым.

Алексей Алексеевич, үтүө күнүнэн! Бастатан, сунал штаб хайдах быһыылаахтык үлэни сылдыарын билиһиннэр эрэ.

Сунал штаб улуус баһылыгын ыйааһар опоруун тэриллэбит. Манна Роспотребнадзор, киин баһыһа, полиция, Росгвардия, МЧС, үөрэх салалтата, техничэскэй колледж, ЧГФКСИ, К-С, ЕДДС, улуус баһылыгын солбуйааччылар, юристар, үл салалтата кирибиттэр. Бастатан туран, Одьулууннаабы апледжуосайыгар медүлэллэһиттэрэ наһаах опорор сирэ тэрийдибит. Ийигин онно 11 киһи опорон эрэ с сменанан 2 ыһыһабы эмтэи ыһдыар. Бастагы обсерваторга –

Чурапчытаабы колледж уопсайыгар 0 киһи сытар, 60 медүлэллэһит үлэни ыһдыар. Маны таһынан ЧГФКСИ опсайыгар 150 миэстэлээх, интэринээт оскуолаба 30 миэстэлээх, дириң оскуолатыгар 20 миэстэлээх обсерватордар бэлэмнэнэн тураллар. Обсерватордары коммунальной өнөтүн, уотун бу

тэрилтэлэр бэйэлэрэ үйүнэллэр. Оттон керүү-истиһи, харыстанар, дезинфекциялар сирэстибэллэр, туттар малы-салы, аһын-үөлүн, үлэллэһиттэр хамнастарын барытын улуус дьаһалтата үбүлүүр.

Ылары турбутунан аты-эргиз киинэрэ, пааркалар, стадион, куптуурунай киинэр сабыллылар, улуустар, нэһиликтэр икки ардыларыгар такси сырыта токтоото. 8 саастарын туола илик оҕолоох уонна 65-тэригэр уеһ саастаах дьоммутун дистанционнай үлэҕэ ыһтыбыт. Саастарын ситэ илик обсерватор күнүтэ рейдэ ыһтыллар. Оҕо талҕаһа иһиттэн тахсыа суохтаах.

Полиция үлэллэһиттэрэ маҕаһыннары кэрийэн, быраабыланы тутуһан үлэһиттэрин бэрэбизкэлиллэр, контуруоллууллар. Тутуспат буоллахтарына, сабар бырааттаахпыт. Ас сыанатын үрдээһинигэр эмиз тустаах исписалиис кэрийэн көрөр. Атын табаары атыһылар маҕаһыннар, холбоһор, танас маҕаһына сунал наадалаах табаары аҕалан баран, үлэһиттэрэ көнүлүмүт. Быһаачы эттэххэ, мыһа, шампунь аҕалаһына, ону эрэ атыһылааһа, тананын атыһылыра көнүлүмүт. Оттон оҕо маҕаһыныгар хаачча суох.

Нэһилик баһылыктара күн аайы атын сиртэн кэлбит дьоннорун ким, хаһан кэлбитин ааттарын ыйан туран, испиһэһи ыһталлар. Бу наһаа элэһтэн өссө кууска кэлэһтэрэ турдабы. Онуоха Роспотребнадзор ким, хаһан, хантан, ханнык массыынанан кэлбитин барытын контуруоспа тутан опорор.

Түмүкэ биһиги биһир дойдулаахтарбыттан, туора сиртэн кэлэччилэртэн баһаалыста кovidка анаалыһы туттаран кэргэритигэр диэн көрдөһөбүт.

Таисия Титовна, улуус буддьүөтүгэр коронавирусу утары үлэҕэ төһө үбү керен олоробутуй?

Ыарахан ситуация буолбутунан, буддьүөтүгэр резервэй пуонда тэриллэбит. Манна 7 мөл. 800 тыһ. солк. көрдүбүт. 280 тыһ. солкуобайга "Дьюгэ" иистэнэр сыаха

медүлэллэһиттэр кэтэр, харыстанар (противочумнай) танастарын тиктарбиттэ. 100 тыһ. солкуобайга вирусу түргэнник быһаарар экспресс-тести сакаастаабыт, собурууттан 20 хонук иһинэн кэлэһтээх 400 тыһ. солкуобайга иһит-хомуос, харыстанар сирэстибэллэр атыһыластыбыт. Харчы хамсааһынны ый аайы Үл уонна Дорубуйа харыстабылын министристибэллэргэр отчуоттуу олоробут. Маны таһынан пуонда харчыта ЧГФКСИ обсерваторга үлэлэһтэбинэ, үлэллэһиттэр хамнастарыгар, аһылыктарыгар барыахтаах. Дириң обсерваторга эмиз ити курдук биһигиттэн үбүлэһтээх.

Мария Петровна, волонтердар үлэллэһиттэр кириэххэ. Төһө волонтер үлэһиттэр, кырдыабаһтарбыт төһө туһанаалларый?

Кулун тутар 27 күнүттэн улуустат 17 нэһиликкэр 115 волонтер үлэһити сылдыар. Бастатан туран, улуустаттар 65-тэригэр уеһ саастаах дьоммут испиһэһтэрин онорбулут. Мантан 69 киһитин социальнай үлэллэһиттэр көрөппөр. Оттон биһирдигизэн соботобун опорор дьонно волонтердар көмөлөһөллөр. Киһилэр бордодууканы, эми-тому атыһылаһыга, хомунаалынай өнөтү, уоту талэһүүнэ көмөлөһөллөр. Волонтердарытыгар анаан өрөспүүбүлүкэтэри штабан икки тегүлүм харыстанар сирэстибэллэр кэлбиттэрэ. Бензининэн урбааньыттар – "Деталь-К" салайааччыта Николай Филиппов, "Туймаада-нефть" Чурапчытаабы салаатын салайааччыта Сергей Чепалов көмөлөстүлэр. Блэм ыйын 31 күнүтэҕэ туругунан волонтердар 1445 сайаапканы топордулар.

Киһилэри сэрэ уопастыбанньыктарбыт туора турбаттар. Улуустаабы дьахтар түмүктүк көбүлэһининэн, улуус уопастыбанньыктара бары "Мааската тик" диэн аахсыһа кыттыбиттара 5 тыһ тахса маасканы тигэн, баһыһаба, обсерваторга түнэһиллэбит.

Кэлэһтэ Елена МАКАРИНСКАЯ.

— СЭРГЭХ ДЬАҤАЛ —

Илиинэн оноһук кыйыылаахтара билиннилэр

Кулун тутар 1 күнүттэн ыам ыйын 7 күнүгэр диэри Улуу Кыйыһы 75 сыһаан, оҕо төрөппүттэрин, биһиргэ төрөөбүттэрин кытары илиинэн оноһуктарын аһаһас күрээ биллэриллибит. Манньык тэрээһини Чурапчы улуунун сокуоннай саастарын ситэ илик обсерватор социальнай-реабилитациялыыр киһи салайааччыта Мария Саввина, улуус бойобуой дьайыы бэтэрээннэрин Сабэтиин бэрэссэдээтэли солбуйааччы Семэн Жандринскэй быһаарда.

Эрдэ ыһтыллыбыт инстаграм ситим нөүө куластааһынна "Таанка", "Семолуот" оноһуктара саамай элбэх биллэрилли ылан, кыйыһылааһынан Чурапчы нэһилигин "Тулукчаан" уһууаан ийитиллэччилэрэ Мира уонна Герман Портнягиннар ааттаннылар.

Аһан сүһүөх кылаас үөрэнээччилэригэр "Көһөрүлүү" паннону онорон, Дмитрий Коркин аатынан ЧРОСИО 1-кы кылааһын үөрэнээччитэ Настя Фомина 1-кы миэстэни ылан, бэлэспитинэн наһараадаланна, 2-с миэстэни Василий Соловьев-Болот Боотур аатынан Хатылы орто оскуолатын 4-с кылааһын үөрэнээччитэ Айсен Петров уонна 3-с миэстэҕэ Семен Новгородов аатынан Чурапчы орто оскуолатын 4-с кылааһын үөрэнээччитэ Аян Хомлодоев тилистилэр.

Улахан кылаастарга 1-кы миэстэни эрэллээхтик "Танк-34" макетын оригамиһан онорон, Степан Макаров аатынан Чурапчы гимназиятын 7-с кылааһын үөрэнээччитэ Максим Иванов ылла уонна бэлэспит хаһаайыһынан буолла. 2-с миэстэни Дмитрий Коркин аатынан ЧРОСИО 7-с кылааһын үөрэнээччитэ Саары Ноговицын буолла уонна 3-с миэстэҕэ Семен Новгородов аатынан Чурапчы орто оскуолатын 7-с кылааһын үөрэнээччитэ Эрчим Попов ылла.

Кыйыһылаахтар уонна биллэрилли миэстэни ылбыт кыттааччылар бүгүн – Оҕо көмүскэлин үөрүүлээх күнүгэр туһанаһах бириистэрин туттулар.

Түгэниэн туһанан, тэрийээччилэр туох баар кыттыбыт улуустат дьиз кэргэннэригэр, үөрэнээччилэргэ, нэһилик дьаһалтатыгар уонна успуонсардаабыт урбааньыттарга дириң махтаппарын биллэрэллэр.

Семэн ЖАНДРИНСКЭЙ.

— ДЫЭБЭ ОЛОР — ДЫЭ КЭРГЭН ЭКОНОМИКАТЫНАН ДЬАРЫКТАН —

ЧЭПЧЭТИИЛЭЭХ СИБИИННЭ ОБОЛОРУН ЫЛЛЫЛАР

Ыам ыйын 29 күнүгэр ийиэ сырыларын улууспут нэһиликтэригэр "Ландрас" (бөдөн манан) боруода сибииннэ оболорун ажалан тарбаттылар. Ол курдук, 2,5-4 ыйдаах чоосулары, Хатастаабы сибииннэ комплексттан чэпчэтиилээх сыанаба атыылаатылар. Болугур, Хадаар, Чакыр, Төлөй, Чурапчы нэһиликтэриттэн дьон-сэргэ сайаалкатын барытын учуоттаан топорулунна. Улуустаабы тыа хаһаайыстыбатын

ДАНИЛ ПАВЛОВ: "Салалта ыарахан кэмгэ нэһилиэнньэни өйүүрү үчүгэй"

Чурапчы улуусун дьаһалтата "Дыэбэ олор — дыэ кэргэн экономикаһынан дьарыктан" дьин пилотнай бырагырааманы ылар. Бу чэрчитинэн, ыам ыйын 1 күнүттэн сабалаан 22 күнүгэр дьэри Мындабаайыга Данил Павлов салайааччылаах "Сайды" бааһынай хаһаайыстыба бааһынаттан хортуппуйу оптордо елүү сир аныырга 100 ыалтан сайаалка хомуллубута.

Сайаалканы Чурапчы улуусун хортуппуйу оптордо сирэ суох, албах кыбартыраллаах уопсай дыэбэ олороччулар, сокуоннай саастарын ситэ илик албах олоохуу дыэбэ кэргэн, дорубуйаларынан хааччактаах дьон уонна бэйэлэрин хортуппуйдарын сириттэн мөлтөх үүнүүнү ылар ыаллар биздир.

Улуустаабы Дыэбэ кэргэн уонна оло-аймах дьаһалаларыгар отдел сүрүннүүр исписалииһа Татьяна Бушкова: "Билинни туругунан икки гаа сиргэ биер ыалга 200 кв. м (2 сүотай) сир тыырыллыахтаах. Онно 100 киһи толору сайаалкаларын бизрэн олорор. Манна елүү сир ылааччы ыал "Сайды" б/х эрдэттэн сизмэ хортуппуйу киелэтинэн 30 солкуобайга 50 киелэни атыылаһан ылбытара. Итинэн сир ылбыттар сайын устата хортуппуйдарын үүнүүтүн бэйэлэр көрөллөр-истэллэр: сыһын үргүүлэр, тээпкэлиилэр. Аны күһүн дыэбэ кэргэн бэйэтин күүһүнэн хомуйара ирдэнэр", — дьин кэпсир.

"Сайды" б/х салайааччыта Данил Павлов: "Хортуппуйу оптордууга маннай улууспут баһылыга Андрей Тимофеевич этии киелэрбитэ. Ону бэйэм дыэбэ кэргэммин кытары сүбэлэһэн баран, улууспут дьонун-сэргэтин ордук бу ыары кэмгэр кыһалҕалаах ыаллар дьарыктаах буоллуннар дьин сыалтан утары бардыбыт. Бу бырайыак сыала-соруга — дыэбэ кэргэн экономикаһын ханаты, уонна дьарыктаах буолууну тэрийии, ол эбэтэр сайынын манна киерэн, үлэлээн-хамсаан, аны күһүн үчүгэй үүнүүнү ылары ситиһиэхтээхтэр. Маны таһынан оболорун, ычкаты үлэбэ сыһыаран улаатыннараллара буолар. Биһиги улууспут салалтата манньк ыарахан кэмгэ олохтоох нэһилиэнньэни өйүүрү олус үчүгэй. Онуоха дьон бэйэгэ өйдөөн, бу бырайыак салгыы үлэлиирин туһугар турунуохтарын наада. Олордубут хортуппуйбут этэннэ үүнэрэ буоллар дьин баҕа санаалаахпын, быйылгы дьылга саамай үчүгэй бааһынабытын бизрдибит. Барытын хорутан, фрезанан танастан, хортуппуйу барытын оптордон, бусу булардыбыт. Сизмэ хортуппуй биердии гаа сиргэ 2,6-2,7-түү туонна курдук киердэ. Биер ыалга кырата 50-60-нуу киелэ сизмэ тиксиртээх. Ол инниттэн бу бырайыакка бары эппиэтинэстээхтик сыһыаннаһахтарын наада, очубуна үчүгэй түмүктээх буолуоҕа", — дьин санаатын үлэстэр.

Хортуппуй сэбирдэбэ быктабына, 1-100 дьэри нүөмэрдээх анал табличкалары ыалларынан наардаан, сирдэрин үлэлиэхтэрэ. Мантан сайын Мындабаайы күөх дуолугар хортуппуй сирин ылбыт ыаллар бэйэлэрин сирдэрин көрө-истэ, тээпкэли аяннахтара турдаба.

Сэмэн ЖЕНДРИНСКЭЙ.

начаалынньыгын солбуйааччы Александр Сивцев: "Бастагы сырыыга Чурапчы нэһилиэгэ — 108, Муҕудай — 93, Сылан — 93, Болугур — 85 сибииннэни ылбытара", — дьин кэпсэтэ. Оттон Чакыр нэһилиэгин олохтооҕо Константин Миронов: "Биһиги Чакыр нэһилиэгиттэн кэлэн, 4 сибииннэ олохтоон тиэнэн баран эрбиктэ. Туруктара үчүгэй, хатастар чоосулара бары өттүнэн табыгастаах дыэбэ кыыла буолар. Манньк пилотнай бырагыраама олоххо киерэн үлэлиириттэн биһиги тыа дьонно улаханньк үөрөбүт", — дьин санаатын үлэстэр.

Онон этэннэ буоллабына, улууспут олохтоохторо аны күһүн, оорохтор дьылы кыстатар дьонуннаах идэһэлэниэхтэрэ.

Санатан эттэххэ, Чурапчы улуусун дьон кэмгэр нэһилиэнньэ дохуотун бигэтик тутар сыалтан улууска анал пилотнай бырайыак үлэтин сабалаабытын итиннэ р бипит. Соторутаабыта поликарбонат тапилиссилэри собуот сыанатынан түнэппиттэрин эмиэ суруйан турабыт.

Сэмэн ЖЕНДРИНСКЭЙ.

— ТЫА ХАҤААЙЫСТЫБАТА —

Сизмэлээһингэ былаан туолан иһэр

Быйылгыттан сүөһүнү искусственнай сизмэлээһин үлэтин бэтэринээринэй салалта тэрийэр. Үлэ хайдах ытылла турарын улуустаабы бэтэринээринэй салалта бырааһа Наталья Попова билиһиннэрэр:

Чурапчыга төрүүр сүөһү ахсаана — 7248. Быйыл барыта 3900 сүөһү сизмэлэниэхтээх: 1-кы кыбаарталга — 490, 2-с кыбаарталга — 1525, 3-с кыбаарталга — 1340, 4-с кыбаарталга — 545. Былаан сөптөөхтүк туолан иһэр, 651 төбө сизмэлэннэ. Сизмэ, азот кыбаартал былаанынан кэлэр. Нэдиэлэ аайы дааннайы ытабыт. Улуус үрдүнэн 21 киһини кытта дуоҕабары түһэристит. Осеменатордар хамнастарын бэтэринээринэй салалтаттан ыаллар. Сорох нэһиликтэргэ ийиһии, үстүү осеменатор үлэлиир. Бэлиэтээн эттэххэ, сизмэлээһингэ Болугур, Бахсы, Чурапчы нэһиликтэрэ үчүгэй көрдөрүүлээхтэр.

Хас биердии осеменаторга чымадаан-суумка көрүллэр. Туттулар наадалаах тэриллэрэ барыта кэмпилэһинэн баар. Манна Дьуор осод эмиэ киерэр. СӨ Тыа хаһаайыстыбатын министиэристибэтин кытта ситимнээхтик үлэлиибит. Хас биердии осеменатор дастабырыаннаһаах буолуохтаах. Онон киһилэри бэс ыйыгар "Сахаглемхолбохтукан" үөрэтэ кэлиэхтээхтэр этэ да, билинни туругунан үөрэх барара биллибит. Маны таһынан улуустаабы бэтэринээринэй салалта начаалынньыга Владимир Еремеев осеменатордарга аналлаах "Сахаагропем" судаарыстыбаннай бюджетнай тэрилтэттэн (сал. Алексей Жирков) анал кестүүмнэри туруорсар. Итини тэнэ хас биердии нэһиликтэ осеменатордар пууннарын тутарга үлэлэһэ сылдьар.

Ити курдук олохтоох бэтэринээринэй салалта бу дьантан иннибэккэ, биһиги байылыат олохпут туһугар үлэли-хамсыы сылдьаллара сүөһүлээх-астаах дьону, олохтоохтору астыннарар.

Марфа ПЕТРОВА.

УЛУУС ҮӨРЭХТЭЭНИНИН САЙДЫТЫГАР УЛАХАН КЫЛААТТААХ

Василий Николаевич Кытаанах сиригэр-уотугар Алаар Хараба алаасна, бисо оболоох Анна Гаврильевна уонна Николай Васильевич Коркиннар дьиз кэргэннэригэр төрдүс обондон күн сирин көрбүтэ. Абата «Бойсбуй» колхуос кэлсээнтэ сылдьар кыйыгас хотугас туруу үлэһитэ этэ. кылгас кэмгэ колхуонугар бэрэссэдээтэлигэ сылдьыбыта. Ийэтэ колхуоска суурбэ сыл ыанныксытынан үлэлээбитэ. Алаар Хараба, Дьаарбансалаах, Төһүргэстээх алаастарыгар оонньоон-көрүлүн, мээниктээн улааппыта. Сылан сэттэ кылаастаах оскуолата чугас буолан, нулевой уонна бастагы кылаастарга онно үөрөммитэ. Ийэтэ эрдэ өлөн, тулааһа хаалан, Чурапчыга убайыгар үөрэбин салгабыта. Ефим Курашов аатынан Чурапчы орто оскуолатыгар 7 кылааһы бүтэрэн, улахан кылаастарга Чурапчы улуустар оскуола-интернаттарга үөрэнэн, 1969 с. III сылуунан оскуоланы бүтэрбитэ.

Оччолорго Саха сирин араас оройуоннарыттан элбэх оҕо кэлэн үөрэнэрэ. Устуорка дьосурдаах оболору тэнэ, тулааһа кыаммат, элбэх оболоох ыал оболоро эмиз үөрэнэллэрэ. Үөрэбэр кыаппан үөрэммитин, бэрээдэги кыра эрдэбүттэн тутуһан доботоругар үтүө холобур, эрэллээх добор-табаарыс буоларын, эппит тылыттан туорастатын бириг үөрэммит доборо Г.И. Каприн актылыгар көрбүт. Бириг оскуоланы бүтэрбит оболоро Сэбиэскэй Союус киин куораттарынан үөрэнэн, идэни ылан, араас хайыскага ситиһилээх үлэлээх, биллэр-көстөр дьон буолбуттара. Киһилэр ортолоругар бааллар. Ригатаагы летнай училищени бүтэрбит Н.Г. Афанасьев, элгин СГУ-ну бүтэрэн туттаачы идэтин баһылаабыта, музыкант А.М. Монастырев, Омскайдаагы милиция үрдүкү оскуолатын бүтэрбит, милиция батэрээнэ, өрөспүүбүлүкэтээди адвокаттар «коллегияларын» адвоката С.П.Окопешников, көнүл тустууга ССРС улуурдун маастара, РСФСР ычаттарга чөмүлүөнэ А.В. Захаров, убайа, РФ Бочуоттаах кинематографта, РФ Суруналыстарын сойууһун чилиэнэ П.В. Коркин уо.д.а.

1972–1975 сс. Намнаагы педагогическай училище урулуй, черчение салаалар үөрэммитэ. Уунукутаах уһун педагог үлэтин Д.П. Коркин аатынан Чурапчытаагы улуустар оскуола-интернаттар урулуй уонна черчение учууталынан сааппаабыта. Эдэр кээмилээх үлэһити 1980 с. дириэктэри иитэр үлэбэ солбуйааччынан анаабытара. Үлэни, үөрэби дьүөрэллэ тутан, 1983 с. үрдүк үөрэби —Хабаровскайдаагы педагогическай үнүстүүт художественнай-графическай факультетын бүтэрбитэ.

1984 с. РОНО сэбиэдиссэийин бирикээһинэн Кытаанах орто оскуолатыгар дириэктэринэн аныабыттан салайар үлэ үһүгэр түстүтэ. Кээмилэби түмэн, бэйэтин үтүө холобурунан үлэһиттэр үлэлиир, опорор усулуобуйаларын тэрийиһэ, оскуола матырыйаалнай-техническай баазатын тупсарыга ылсан үлэлээбитэ. Алта олорор дьизини, оскуола үөрэнэр куортуһун, көмө тутуулары үлэбэ киллэртэбитэ. Бу үөрэх дьылыгар 12 сана учуутал кэлэн биллэлэрин, кыахтарын биэрэн үлэлээбиттэрэ. Кабинет систиэмэтинэн үөрэтиһэ кабинеттар саңардыллан, математика, биология, саха тыла, тракторождение кабинеттара өрөспүүбүлүкэ бастыгынан

Чурапчы улууһун үөрэхтээһинин сайдытыгар улахан кылааты киллэрбит, уһуннук Кытаанах, С.А. Новгородов аатынан Чурапчы орто оскуолаларыгар дириэктэринэн, учууталынан уонна үөрэх салалтатын начаалынньыгынан, улуус Муннаабын дыкутаатынан таһаарылаахтык үлэлээбит, Саха Өрөспүүбүлүкэтин үтүөлээх учуутала, РСФСР норуотун үөрэбэриитин туйгуна, Н.К. Крупская аатынан бириэмийэ лауреата, «Азия оболоро» норуоттар икки ардыларынаабы пуонда стипендиата, «СӨ Учууталлар учууталлара» бэллэ хаһаайына Василий Николаевич Коркин бу күнүргэ 70 сааһын туолла.

ааттаммытара.

Василий Николаевич салайар кэмизгэр оскуола сана таһымга тахсан, 1990 сылтан хайыскалаах үөрэби киллэрэн, өрөспүүбүлүкэбэ оскуола бастын үлэлээбинэн кизиник биллибитэ. Художественнай-эстетическай хайысканан улууска бастагынан, онтон өрөспүүбүлүкэбэ экспериментальнай быһаанаахканан буолбута. Атын оройуоннартан, Арассыйаттан кытта кэлэн, уолут атастаһан барбыттара. Намнаагы педагогическай училище тирэх оскуолатынан буолбута. Анал үөрэхтээх учууталлар үлэлээбиттэрэ. Урулуй, живопись, композиция, муусука, прикладной ускуустуба, терүт ис кабинеттара тэриллэбиттэрэ. К.М. Матвеев тэрийбит оскуола мусуойун үлэтэ сөргүтүлүбүтэ. Салаааччы, киһи бэйэтин айар талаанын, дыбурун сайыннардааха, олохо ханна бабарар, ырынах да усулуобуйатыгар кэрэни өйдүүр, бэйэтин кыаһын айар-тутар буоллабына, дыонно-норуока туһалаах буоларын ситиһэр үлэни тэрийбитэ. Оскуола выпускниктара художественнай училищелары, үнүстүүтэри бүтэрэн, дизайнер, архитектор, живописец, кинематографист идэтин баһылаабыттара.

Оҕону эг-хаан өттүнэн сайыннарыга элбэх өрүттээх хамсааһын тахсыбыта. Маастарбай физкультуртанын дьарыктары И.П. Игнатев илпээн-сабаалаан ыыппыта, «Бастын физкультуртара учуутала» кункурус лауреатынан буолбута. Үөрэнээччилэргэ, кэлэктиипкэ ЮНЕСКО бэрээстэбиллэллэрин, олимпийскай чөмүлүөннөр Роман Дмитриевы, Павел Пинигины, Иван Ярыгыны кытта истин көрсүһүүлэр умнуллубат түгэниэн буолбуттара.

Бу үлэлиир сылларыгар дириэктэри үөрэх чааһыгар солбуйааччынан Т.Е. Пономарева, А.Н. Захарова, Е.Д. Кононова, А.П. Коркина үлэлээбиттэрэ.

1995 с. саха тылын учууталларын өрөспүүбүлүкэтээди сэмизээрэ ытыллан, О.Р. Неустроева саха литэрэтирэтин аһаҕас уруога сэнээрими ылыта. Салаааччы каадырдары үөрэтиһэ, үүнэриһэ болҕомтогун уурбутун түмүгэр Кытаанах оскуолалар үлэлээбит үтүс эдэр педагогтар Саха сирин уонна улуус үөрэгин тэрилталарын салайааччыларынан буолбуттара. 1993 с. В.Н. Коркин үлэтин уолутун билсирэр сыаллаах дириэктэрдэр, үөрэх салалтатын начаалынньыктарын регионнаагы сэмизээрэ ытыллыбыта.

1995 үөрэх дьылын Василий Николаевич салайар дьосурдаах, уолуттаах салайааччы буолан, улуус улахан оскуолатын — иккис уонна үһүс сыһуебэ холбоспут Чурапчы орто оскуолатын дириэктэринэн ананан көрсүбүтэ. Бу сыл гимназия тэриллэн, туспа барбыта. Салайар үлэтин буоларын курдук оскуола олобун-дьаһабын тупсарыттан сааппаабыта. Оскуола матырыйаалнай-техническай баазата ханатыллыбыта, мастарыскай тупсарыллыбыта, оскуоланы иттиһиһэ, курулуһуну, көбөрдүүгэ кээктиип үтүс үлэни көрсүбүтэ. Дириэктэр тус көбүлээһининэн 3 олорор дьизини, 8 квартираны үлэбэ киллэртэбитэ, 5 учуутал дьизэрин тутталларыгар сууда ылбыттара. Оскуола 125 сыллаах үбүлүөйүгэр бэлэмизини сааппаабыта. Үлэни-хамнаһы үйэтитэр үтүс истизэндэлэр, альбомнар, кинигэлэр оҕоһуллубуттара.

Бу салайар кэмизгэр бэйэтин үлэтигэр бириг үлэлиһи ныматын киллэрэн, кэбүүстээх үлэни тэрийбитэ. Национальнай кэнсипсийэни олохо киллэрии үгээнээн туар кэмизгэр үс этээстээх оскуола ис көстүүтэ сахалыы тыыннанан, Кыыс Куо, Үрүн Уолан биридимизтэригэр анал балабан, ураһа тутуллубута. 1995–2002 сс. оскуола итигэр-үөрэтэр үлэтигэр, идэ маастарыстыбатын үрдэтиһэ үтүө түмүктэри ситиспитэ. Оскуола методическай үлэтин дириэктэри итигэр-үөрэтэр үлэбэ солбуйааччы СӨ үөрэбэриитин үтүөлээх үлэһитэ Т.В. Павлова салайыта. Саха тылын учууталлара Е.В. Сивцева, Т.К. Матвеева, М.А. Борисова, СӨ Үөрэбин министриэстибэтэ Бигэрэппит «Ситимнээх сана» үөрэх

кинигэлэрэ, улууска, өрөспүүбүлүкэбэ кизиник тардаммыта. Учууталлар улуус, өрөспүүбүлүкэ таһымнаах педагогическай аарыларга, научнай-практическай кэмпириэнсийэлэргэ ситиһилээхтик кытыллытара. Устуоруйа учуутала В.Д. Попова дакылаата Алексеева аарыларга биһирэммитэ, математика учуутала В.Е. Макарова Башарин аарыларын кыйылааба буолбута, 2001 с. Алексеева аарыларга алта учуутал кыттан, В.Е. Макарова, С.И. Еремеева дакылааттара аарыы хомуруннуугар тахсыбыттара.

Идэ маастарыстыбатын кункурустарыгар кыттан, педагогтар уолуттары тарбаппыттара. 1998 с. биология учуутала Е.И. Сивцева «Учитель ученических признаний» улуустаагы кункуруска кыйан, өрөспүүбүлүкэбэ финалга кирибитэ. Устуоруйа учуутала В.В. Гуляев «Сыл бастын учуутала-1999» кункуруска кыйылааба буолан, өрөспүүбүлүкэбэ кыттан мизстэлэспитэ. Биология учуутала А.А. Пинигина «Бастын кылаас салайааччыта-2000» кункуруска кыттан, анал аатынан бэллэстэммитэ. Саха тылын учуутала Т.М. Постерева уруога Саха сирин «Кыһыл көмүс уроктарын» ахсааныгар кирибитэ. Өрөспүүбүлүкэтээди кункурустарга 2001 с. француз тылын учуутала Д.У. Неустроева бастаабыта, 2002 с. физкультуртара учуутала В.Н. Кривошапкин иккис буолбута.

Бары өттүнэн сайдылаах киһини иитэн таһаарыны үөрэх кыһата сыал-сорук оностон үлэлээбитэ. 1996 сылтан оскуола «Школа — система профессиональной ориентации выпускников улусного центра» экспериментальнай үлэни ыыппыта. 10–11 кылаастарга физико-математическай, гуманитарнай, естественнай, эстетическай хайыскаларынан талан үөрэти кирибитэ. Оҕо дыбура сайдар эйгэтин үөскэтэн, араас куруһуоктар, секциялар тэриллэн үлэлээбиттэрэ. Эдэр чинчийээччилэр «Ииннигэ хардыы», «Экология» НПК-лар, «Аман өс», «Эдэр суруналыс» өрөспүүбүлүкэтээди кункурустарга, Башарин аарыларыгар ситиһилэммиттэрэ. Үөрэнээччилэр 1997–2000 сс. улуустаагы олимпиадаларга мизстэлэһэн, 2002 с. өрөспүүбүлүкэтээди терүт культуура олимпиадатын призёрунан М. Седалищева буолбута.

Р.Р. Саввин салайар «Күөрэгэй» Оҕо ырыа ансамбыла образцовый кээктиип аатын ылбыта, сылын аайы «Хотулу сулус» кункуруска лауреатын аатын сүгэрэ. Иис куруһуогун оболорун үлэлэрэ улуустаагы быыстапкага ситиһилээн, өрөспүүбүлүкэбэ кытталлара. Оҕо доруобуйатыгар болҕомто ууруллан, тиһи эмигэр стоматологическай кабинет 1996 с. тэриллэн үлэтин сааппаабыта. 2000 сылтан оскуола Оҕо ыспартыбынай оскуоланы дьарыктара ытыллан, бары улуустар көрүгэр элбэх чөмүлүөннэр, призёрдар үүмүттэрэ.

Оскуола үлэһиттэрин, педагогтар үлэлэригэр болҕомтоно ууруу, кэмизгэр таба көрөн, көбүлээһин-ситиһилээх үлэбэ кыагытыр. Василий Николаевич салайар кэмизгэр улахан кээктиипкэ элбэх учуутал, үлэһит оскуола грамотатынан бэллэстэммитэ, бириэмийэлэммитэ 10 учуутал үрдүкү, 20 учуутал үрдүк категорияламмыттара. «СӨ үтүөлээх учуутала» ааты — 1, «СӨ үөрэбэриитин туйгуна» болонан — 54, СӨ Бырабыыталыстыбатын грамотатынан — 8, «СӨ учууталларын учуутала» болонан — 1 учуутал наараадаламмыттара.

Василий Николаевич сонун хайысканы булан, үлэбэ кизиник туһаммыта, дириэктэрдэр, черчение учууталларын сэмизээрдэригэр, курустарыгар идэтин таһымын үрдэтиһтэ. 2000–2001 үөдь илин энээрдээби «Оскуола-нэһилиэк дуһуобунаһын киниз» научнай-практическай кэмпириэнсийэбэ кытыыны ылыта. 1998 с. улуустаагы педагогическай аарыларга уонна регионнаагы дириэктэрдэр сэмизээрдэригэр «Воспитание всесторонне развитой личности» данылаатынан кытыллыта.

2002 с. алтыныны ыйыттан «Арчы» үөрэтэр киин дириэктэринэн үлэлээбитэ.

Киин матырыйаалнай баазатын тупсарыга улахан өрөмүөн, итигэр систиэмэни саңардыы, кабинеттары оноруу үлэлэрэ ытыллыбыттара. Дьарыктаах буолуу киһини кытта бири ситимнээхтик үлэлээбиттэрэ. Олбуору онорон, көбөрдүү үлэтэ барбыта. Киин сурун хайыскатынан үлэтэ суох дыону кылгас кэмнээх идэлэргэ үөрэти буолар. Нэһилиэннээ интэриһин учуоттаан, 11 көрүн онорон таһаарар идэлэргэ үөрэх ытыллытара. Ордук элбэх киһи ЭВМ операторыгар, атах таһаарын тиги уонна түүлээхтэн истизини, тэлэбиисэри өрөмүөннүүр радиомеханик идэлэрин ылыга үөрэммиттэрэ. Бастын идэлээх маастардарынан — «Бастын маастар-2001» өрөспүүбүлүкэтээди кункуруска кыйылааба Л.Н. Захарова (түүлээхтэн истизини), норуот маастара, «Сыл бастын маастара-2003» кункуруска призера Т.Н. Карсаева (атах таһаарын тигиһэ), М.С. Абрамова, элбэх кункурустар, быыстапкалар кыйылааба, гран-при хаһаайката Н.П. Ахматова үлэлииллэрэ.

Василий Николаевич 2008 сылтан Чурапчы улууһун үөрэбин салалтатын начаалынньыгынан ананан, араас хайыскалаах, кизг өрүттээх үлэбэ, үөрэх тэрилтэлэригэр саңаны «киллэригэ, экспериментэ үлэбэ» бары сатабылын уурбута.

Үөрэх салалтатын сана тутуута — «Учуутал дьизэт». Чурапчы нэһилиэтин «Чуораанчы» уһуаанын 80 мизстэлээх сана дьизэтэ үлэбэ кирибиттэрэ. 2008–2009 үөдь, сылтан улуус оскуолаларыгар ФГҮС киллэрии сааппаабыта. Үөрэх салалтата былааннаах үлэни ыыппыта, улуус уон оскуолата пилотнай буолбуттара. 2010 с. Учуутал сылыгар араас дьаһаллар тэриллэн, педагогическай уопастыбаннас көхтөөх үлэни көрсүбүтэ. Үөрэхтээһини саңардыыга «Наша новая школа» национальнай үөрэх инициативатын олохо киллэригэ 2011–2015 сс. былаан ончуллубута.

Бүтүн Арассыйатаагы олимпиада регионнаагы түһүмээсэр физикага, политехническэй хайыскага информатикага, нууча тылыгар, ОБЖ, физкультуртара, саха тылыгар, литэрэтирэттигэр, черчениега улуус оболоро мизстэлэспиттэрэ. Кытаанах оскуолатын 10-с кылааһа (сал. Пономарева Т.Е.) өрөспүүбүлүкэтээди «Бастын 10-с кылаас» кункуруска кыйан, «Океан» лааһыга тутууһунан наараадаламмыта. Сылан итигэр үлэбэ бырагыраамата Үөрэх министриэстибэтин граны ылбыта. Саха сирин оҕо ыспартыбынай оонньууларыгар улуус хамаандата икки сыл 2-с мизстэни ылбыта. Алабар, Төлөй орто оскуолаларын оҕо тэрилтэлэрэ өрөспүүбүлүкэбэ ситиһилэммиттэрэ. «Үөрэхтээһин» национальнай бырайыак чулуу учууталларын аатын 2008 с. — 7, 2009 с. — 6 учуутал сүлүттэрэ, кыйылаах оскуолалар истэригэр Чурапчы гимназията кирибитэ.

Бу курдук Чурапчы улууһун үөрэхтээһинин сайдытыгар, эдэр көлүөнэ ыччаты иитиһэ-үөрэтиһэ Василий Николаевич салайааччы быһыытынан киллэрбит улахан кылаата умнуллубат. Үлэлээбит тэрилтэлэригэр бэйэтин дыбурунан, талаанынан суол-иис хаалларан, үөрэнэргэ, үлэлииргэ, сайдарга бары усулуобуйаны тэрийэн, салайааччы да буоллар учууталлаан, идэтин тутта сылдыһып киһинэн буолар. Үлэбэ дьулурунан, тэтиминэн уопастыбаннай олохо көхтөөхтүк кытыллыта. Кытаанах нэһилиэгиттэн улуус Муннаабын дыкутаатынан талыллан абыс сыл үлэлээбитэ, баһыйар куоһаһы ылан, муннаах бэрэссэдээтэлин солбуйааччынан талыллыбыта, үтүс үлэни ыыппыта. Атах оонньуутун федерациятын салайыта.

Василий Николаевич уонна дьиз кэргэн аба баһылыга, кэргэнинэн, Хатастан төрүттээх Лилия Захаровнаһын бириг олорбуттара 45 сылын туолла. Киһилэр Намнаагы педу-чилиһега көрсөн ыал буолбуттара. РФ уопсай үөрэхтээһинин бочуоттаах үлэһитэ, СӨ үөрэбэриитин туйгуна Лилия Захаровна 40-тан тахса сыл урууй, технология учууталынан үлэлээбитэ. Икки уолларын үөрэхтээн, ыал онортоон, быр-бааччы Чурапчы Мурун Тымпыатыгар олороллор.

Бу үөрүүлээх бэлэ кэмнэн ахтан-санаан, эбэрэлээн туран, Василий Николаевичка өссө да мындыр толкуйунан, ылыктаах санаабынан субэ-ама буспа сылдыаргар, чэгин доруобуйаны, дысплоох олобу бабарарыт.

Чурапчы улууһун үөрэбин салалтатын пресс-киинэ.

— БЛАМ БИЙН 27 КҮНЭ — БИБИЛЭТИЭКЭ КҮНЭ —

БИБИЛЭТИЭКЭ — БИЛИИ-КӨРҮҮ, ИНФОРМАЦИЯ КИИНЭ

Блам бийн 27 күнүгэр Бүтүн Арассыыйатаабы Бибилэтиэкэ күнэбэлитэнэр. Биһиги улууспут бибилэтиэкэрдэрэ бэйэлэрин анал профессиональной күннэрин быйыл үлэ уратылаах усулбуйатыгар да буоллар, көхтөөхтүк көрсөллөр.

Бүгүҥҥү күн бибилэтиэкэлэрэ нэһилиэнньэҥэ саамай арааһынай информацияны тиздэппэр, өйү-санааны сайыннарар сынныалан кэми тэрийэллэр, бибилэтиэкэнэн туһанааччылары интерниэт ситимигэр, правовой билии-көрүү дааннайдарын баазаларыгар информацияны көрдөөһүннэ, булан туһаныга үөрэтэллэр, киһи бэйэтин кыаһын толору туһанарыгар, сайыннарарыгар усулбуйаны оңороллор, кемелөлөһлөр. Бу үлэлэригэр үгүс араас көрүннээх ньымалары (методы) туһаналлар. Өрөспүүбүлүкэ бибилэтиэкэлэрэ ытар үлэлэрин сүрүн хайыскаларыгар барытыгар күөскэ үлэлэллэр. Ол курдук, биһир кэлим информационнай ресурсалары оңоруу, туһаны: пуонданы бэрээдэктээһин, СӨ бибилэтиэкэлэрин холбоһуктаах каталогун оңоруу, информационнай ресурсалары бүтүүн туһаныны хааччыйы, бибилэтиэкэлэр үлэлэрин модернизациялааһын: сана информационнай-коммуникативнай технологиялары үлэҥэ киллэри, бибилэтиэкэ процесстарын информатизациялааһын, өрөспүүбүлүкэтээҥи бибилэтиэкэнэн биһир кэлим информационнай эйгэҥэ холбоһун интеграция, модельнай бибилэтиэкэлэри, уопастыбаннай доступ кииннэрин тэрийи: нэһилиэнньэни бибилэтиэкэ өнөтүнэн хааччыйы, бары араны хабы, араас хабааннаах тэрийэр, регламенты үлэлэр, ол иһигэр нормативнай-правовой докумуоннары кытта үлэ, методическай хааччыйы, каадырдары үөрэтии, квалификацияны үрдэтии, научнай-чинчийэр уо.д.а. үлэлэр. Ити барыта бүгүҥҥү күн бибилэтиэкэлэрин үлэлэрин сүрүн хайыскалар.

Биһиги улууспутугар 19 бибилэтиэкэ биһир ситимнэ холбоһон үлэлиир. Ол иһигэр улуус киинигэр — киин уонна 60 бибилэтиэкэлэрэ, 17 нэһилиэк бибилэтиэкэлэрэ.

Билинни кэм ирдэбиллэр эппиэттир көдүүстээх уонна хаачыстыбалаах үлэни ытарга сүрүн усулбуйанан матырыйаалынай-техническай бааза буолара өйдөнөр. Бүгүҥҥү күннэ онуоха эппиэттэлэр дьыа-уот, оборудование, техническай хааччыллы да мөлтөх дикхоэ наада. Ол эрэри, улуус бибилэтиэкэлэрэ баар кыаһынан үлэни киэнник ытталлар. Үлэ барара сүрүн көрдөрүүлэр былааннара сыллата туруктаахтык туолалларыттан көстөр. Бибилэтиэчинэй ситим үрдүнэн сылга 15770 аабааччы хабыллар, киингэни уларсыы 349010, бибилэтиэкэҥэ сылдыы 147693 буолар. Нэһилиэнньэни бибилэтиэкэ өнөтүнэн хааччыйыга биһиги улууска 34 исписэлиис үлэлиир. Исписэлиистэр бары анал үрдүк уонна орто

үөрэхтээхтэр. Каадыры үөрэттэриигэ, квалификацияны үрдэтиигэ болгомто мөлдүй ууруллар.

Бибилэтиэкэ үгүс аабааччылаах буспарыгар киингэтин пуондата санардыллан, байытыллан иһэрэ улахан быһаарар суолтаны ылар. Бу хайыскага биһиргэтиллибит нормативтар бааллар эрэри, сыллата ситэҥэ суох үбүлээһинтэн сана киингэнэн хааччыллы, периодическай бачээккэ сүрүтүү балаһыанньалара мөлтөх. Быйыл бибилэтиэчинэй өнөтү оңоруу боломуочуйата бүтүннүү улууска кииннэммитэ эрэри.

ресурсалары киэнник туһаны, бэйэ электроннай ресурсаларын баазатын оңоруу бибилэтиэкэлэр үлэлэригэр сүрүн ирдэбил буолла. Биллэн турар, бу үлэни тэрийиигэ үчүгэй оцифровкалыр тизхиныкэ, үчүгэй сибээс, түргэн интерниэт наада. Бу барыта эмиэ үбү-харчыны эрэри.

Улуус Бибилэтиэкэтигар Правовой информация киинэ үлэлиир (сэбидиисай Н.Н. Аммосова) нэһилиэнньэни правовой сырдыты, информацияны тизрди, былаас уорганнарын официальной докумуоннарын библиографическай

экономическай, култуурунай сайдыытыгар көмө буолаллар, төрөөбүт дойдуга бэриниллээх буолууну, бэйэ норуотун устуоруйатын уонна үгэстэрин убаастааһыны иитиигэ былааннаах үлэни тэрийэллэр. Биһиги бибилэтиэчинэй ситиммитигэр 11 тыа сиригэр модельнай бибилэтиэкэ үлэлиир. Бүгүҥҥү күн ирдэбилинен тыа сиригэр бибилэтиэкэлэрэ виртуальной эйгэни баһылааһыннара кэнээн иһэр, нэһилиэнньэҥэ оңорор өнөлөрө оңон эмиэ кэниир, ол иһигэр электроннай ресурсалары туттуу, араас социальной ситимнэргэ, саайтарга үлэлээһин. Үлэ бу сана көрүннэрин бибилэтиэкэлэр үгэс буолбут үлэ көрүннэрин кытта дьүөрэлээн ытталлар. Билинни

пандемия кэмигэр ыраахтан олонор маассабай үлэни тэрийиигэ, ытытыга биһиги бибилэтиэкэлэрибит сана технологиялары баһылаан, үлэҥэ киэнник туһанан, нэһилиэнньэ ортотугар аабыны тарбатыга киингэни пропагандалааһынна үлэни күөскэ ыттан кэллилэр. Ордук киэн, араас өрүттээх үлэ Улуу Кыайы 75 сыллаах үбүлүүһүнэн барда Арассыыйа, өрөспүүбүлүкэ ытар медиа-аахсыыларыгар бибилэтиэкэлэр көхтөөхтүк кытыннылар. Улууспут иһигэр социальной ситимнэр нөҥүө нэһилиэнньэҥэ үгүс информация, араас тэрээһиннэр ытытыллылар: электроннай бибилэтиэкэни киэнник туһаны, онлайн-уроуктар, викториналар, ооньуулар, видео-куонкуустар, виртуальной киингэ быыстапкалар, фотокуонкуустар, экология турнирдара, видеоролик күрэхтэрэ, видеопрезентациялар, маастар-кылаастар, интеллектуальной ооньуулар, видеoinформациялар, литэртииринэй уроуктар, буктрейлердар, инстаграмна комплекционердар челленжтэрэ, бибилэтиэкэ саайта үлэлиир уо.д.а. Бу барыта билинни кэм бибилэтиэкэлэрэ виртуальной эйгэни эрэллээхтик баһылаан иһэллэрин көрдөрөр.

Нэһиликтэргэ да, улуус киинигэр да бибилэтиэкэлэр нэһилиэнньэни кытта сибээстэрин бөбөрүтөллөр, кэнэтэллэр. Окуопалары, уһууааннары, үлэ тэрилтэлэрин, уопастыбаннай түмсүүлэри, олохтоох сапаталары кытта социальной партнерство быһыытынан утумнаах үлэ ытыллар.

Киһи-аймах үгүс үйэлээх уопута көрдөрөрүнэн, информацияны ытытыга, киһи духуобунай өйө-санаата, ис туруга табыллан дьүөрэлэһэн уонна утумнаахтык сайдарыгар биһир саамай көдүүстээх ньыманан киингэни аабыы буолар. Оңон киингэни аабыны сайыннары, кэнэти, бибилэтиэкэ эрэ дьыалата буолбакка, бүтүн уопастыба кыһамныыта буолуохтаах. Аабыы оруона сүткэн. Ол курдук уопастыба духуобунай ис кыага, норуот култууратын, тылын чөлүнэн харыстаан хааллары, инникигэ сайдыы барыта аабыыттан быһаччы тутулукаах. Аабыы уонна аабар киһи статуһа уопастыбага үрдүктүк тутулуохтаах. Аабыы хас биһирди киһи олобун нуормата буолуохтаах. Киингэ-уопсай култуура сорботун быһыытынан киһи ис эйгэтин сайыннара. Оңон бибилэтиэкэлэр аабыны кэнэтэр, сайыннара үлэлэригэр былаас уонна уопастыба бүтүүн өйөбүлэ хайа да кэмнэ баар буолуохтаах.

Бүтүн Арассыыйатаабы Бибилэтиэкэ күнүнэн убаастабыллаах кэллээгэлэрибитин, улуус бука бары бибилэтиэкэлэригэр, бибилэтиэчинэй үлэ бэтэрээннэрин истинник эбэрдалибин! Талан ытбыт идэтигэр бэриниилээх, айымныылаах, ситиһиллээх үлэни, олоххутугар үөрүүнү-дьолу баһарабын.

Вера Анполоновна ПЛАТОНОВА,
кииннэммит бибилэтиэчинэй
ситим дириэктэрэ, СР култууратын
үтүөлээх үлэһитэ.

буддьүөккэ үп-харчы ити балаһыанньа учуоттаммакка көрүлүбүтүнэн, ыарахаттар үөскээтилэр.

СӨ бибилэтиэкэлэрин холбоһуктаах электроннай каталогун оңорууга үлэлииргэ 6 үөрэммит сертификаттаах исписэлиистээхтэр. Холбоһуктаах каталогизацияга 2007 сыллаахтан үлэлэллэр. СӨ холбоһуктаах каталогтар, "Саха Сирэ" уонна "Официальные документы РС(Я)" краеведческэй ыстатыйалар баазаларыгар электроннай библиографическай устуулар оңоһуллаллар.

Улуус бибилэтиэкэлэрэ ирдэниллэр справочнай-библиографическай үлэлэри былааннаахтык тоһороллор, манна араас өрүттээх үгүс үлэ ытыллар. Билинни кэмнэ улахан болгомто үлэҥэ сана информационнай технологиялары киллэрэн иһиигэ ууруллар. Манна үлэ ситиһитин сүрүн төрүтэ бибилэтиэчинэй тизхиныкэ, көмүүтүрдэр бириэмэтигар санардыллан иһэллэрэ буолара өйдөнөр эрэри, үп-харчы тийибтэ эмиэ бытаарыны үөскэтэр. Билинни бибилэтиэчинэй саайтары сана кэм ирдэбиллэр эппиэттир гына оңоруу, үлэлэтии, электроннай бибилэтиэкэлэри тэрийи, электроннай

учуота, бэйэни салайыны уорганнарын кытта үлэни тэрийи уо.д.а. бу киин нөҥүө ытыллар. Ону тэнэ Кытаанах уонна Мугудай модельнай бибилэтиэкэлэригэр уопастыбаннай доступ кииннэрэ бааллар.

Билинни кэмнэ бибилэтиэкэр бэйэтин уонна бибилэтиэкэни туһанааччы информационнай грамотноһун үрдэтиигэ улахан болгомто ууруллар. Түргэник уларыйар кэм сана ирдэбиллэрин олоххо киллэриигэ киэн ис хоһоонноох методическай үлэ ытыллар. Ону тэнэ бибилэтиэкэ исписэлиистэрэ научнай-чинчийэр хайыскалаах үлээн эмиэ дьарыктаналлар. Ол курдук, кыраайы үөрэтиигэ, нэһиликтэрин устуоруйатын хомуйууга, суруйааччылар айар үлэлэрин түмэр биобиблиографическай ыйынныктары оңорууга уо.д.а. тизмэлэргэ үлэлииллэр.

Үлэ биһир сүрүн ирдэниллэр хайыскага — тыа сиригэр модельнай бибилэтиэкэлэри тэрийи буолар. Модельнай бибилэтиэкэ элбэх өрүттээх үлэни ытар информационнай-култуурунай, үөрэтэр-сырдатар киин буолар. Бэйэлэрин күннээҥи үлэлэринэн киинлэр олохтоох нэһилиэнньэ

социальной,

— УЛУУ КЫАЙЫ 75 СЫЛЫНАН —

Убайдарым, ини-бии Дьяконовтар Аба дойдуларын көмүскэлигэр

суруллан турар. Абабыт сэрйи иннинэ таптыр кыйын Настяны кэргэн ылан баран, сэрйигэ барбыт. Хомойуох иһин оболонор дьол, кэрдиис-кэм кинилэргэ тиксигэтиэх. Настаа сэрйи кэнниттэн Мындабаайыга олорон ыалдьан өлбүтэ биллэр.

Николай Федорович Дьяконов — абабыт иккис биригэ төрөөбүт быраата 1917 сыллаахха төрөөбүт. Ого сылдьан, Ньюкулайдыр диэн таптап ааттаабыт эбитэ үһү. Билигэ-көрүүгэ тардыһылаах, барыга-бары талааннаах уол сэрйи иннинэ очмотообуга Саха интеллигенциятын биһигэр Чурапчытаагы педагогическай училищега үөрэммит. Училищега кэлин саха биллиилээх суруйааччыта буолбут Алексей Спиридонович Бродниковтыын биригэ үөрэммиттэр, олус дойдорууларга эбитэ үһү. Бэйэтэ да үөрэбэр үчүгэй, уруһуйга, поэзияга, муусукага олус талааннаах. 1942 сыл балаһан ыйын 14 күнүгэр сэрйигэ ынырыллан барбыт. 19-с туспа хайыһар биригэздэттигэр түбэһэн аатырбыт Старай Русса куорат иһин Ильмень күөлгэ буолбут кыргыһыга бастакы сүрэхтэниитин ааспыт.

Бу элбэх өлүүлээх-сүтүүлээх, Аба дойду сэрйитин биригэ алдьархайынан ааттаммыт кыргыһыттан тыыннаах ордубут. Халымыр собуустук бааһыран, госпитальга эмтэнэн, салгыы 3-с Прибалтийскай фронт 43-с зенитнай дивизиятын, 463-с зенитнай артиллерийскай полкатын састаабыгар киирсэн, сэрйи бүтүрү диэри хорсуннук сэрйилэспитэ. Сэрйини Пруссияга түмүктээн, ыарахан энэйини ылан, 1945 сыллаахха дойдутугар эргиллибитэ.

Мин бу Кыайы 75 сылыгар аһаммыт "Подвиг народа", "Память" сайтарга интэриниэт нөһүө көрдөөн, абадам сэрйилэспит чааһын 1944 сыл алтынны 16 күнүнээби "За отвагу" мэтээлинэн наһараадалыыр туһунан 7 пууннаах бирикээһи булбутум. Онно манньк суруллубут.

Приказ по 463 зенитному артиллерийскому полку, 41 зенитной дивизии, 3-го Прибалтийского фронта №030-N от 16 октября 1944 г. действующая армия.

От имени Президиума Верховного Совета Союза СССР награждаю: медалью "За отвагу"

пункт 2 заместителя командира расчета зенитно-пулеметной роты красноармейца Дьяконова Николая Федоровича за то, что 04.10.1944 г. обеспечивал ПВО наступающих частей в районе Кампы массивованным отсчетным огнем своего пулемета заставил вражеский истребитель отказаться от преследования нашего штурмовика ИЛ-2, чем спас экипаж и самолет. Расчет в котором работает товарищ Дьяконов уничтожил два немецких самолета. 1919 г. рожд. якут. кандидат ВКЛ (б). В РККА с 1942 г. призван Чурапчинским РВК ЯАССР. Командир 463-го зенитного артиллерийского полка майор Жеваго (подпись).

Бу уоттаах сэрйи тоһоонугар илии баһтаммыт наһараадалыыр лиис буорах сыттаах кумааһыга, буулдьа, снаряд ардаһын анныгар суруллубут дьиннээх сэрйи дьоруойдарын хорсун быһыыларын туһунан докумуон буолар. Мантан да көстөрүнөн, Николай Федорович атын улуу омуктар чулуу уопаттарын кытта биригэ Ийэ дойдуларын чиэстээхтик көмүскэбит буйун буолар.

Сэрйиттэн кэлэригэр "За отвагу", "За боевые заслуги" мэтээллэрдээх кэлбит. Мантан салгыы сэрйини Пруссияга тийэн түмүктэбит. 1947 сыллаахха сэрйигэ ылбыт энэйилэриттэн өрүттүбүккэ, ыарахан ыарыттан бу олохтон туораабыта.

Дьэ, онон ааспыт үйэбэ аан дойдуну атыһахтыы аймаабыт Аба дойдуну көмүскүүр Улуу сэрйигэ биригэ төрөөбүт бырааттыы Дьяконовтар бэйэлэрин кыайыы туһугар кылааттарын киллэрсибиттэр. Очмотообу Сэбиэскэй Союус хорсун-хоодуот уопаттарын кытта сав-саадах тутан, чиэстээхтик көмүскэбиттэрэ. олохторун, доруоһуларын кэлэр сырдык, дололоох олох туһугар харыстаммакка толук уурбуттара.

Махтал буоллун кинилэргэ, Улуу Кыайыыны уансыбыттарга!

Виктор Семенович ДЬЯКОНОВ,
үлэ, успуорт бэтэрээнэ.

— ТУСКУЛ БИЛГЭЛИИР —

Быйылгы сайын хайдах буолуой?

2020 сыл от ыйа

44 хонуктаах хатааһын буолар диһллэрэ оруобуна көрдөрдө, хатааһын буолан, уутун көтүтэн кэбистэ, хаартан дуоннаах уу кэлбэтэ. Ону тэнэ күөлгэрбит муустара чараас буолан, түспүт хаары уйбакка, сааска диэри тааннаата, бу эмиэ өтөрүнэн көстүбэтэх көрдөрүү буолла.

Аны тыа сиригэр олохсуйан, кыһыны быһа халлааммын анааран көрдүм, ордух табыгастаах эбит, куорат сиргэ сулустары кыайан көрбөккүн. Онон Үргэл сулустугун хас да ый кэтээн көрдүм да, ыйбытын быдан үрдүнэн сылдыар. Ити барыта кураан сааһы уонна сайыны көрдөрөр. Биһиги өбүгэлэрбит халлаантан тутулуктаах буолан, сөпкө да кэтээн көрөллөр эбит диэн сөгөбүн эрэ.

Быйылгы сайыммыт хайдах буолуой диэн болпуруоска киин улуустарга ньуругун үүнүүтэ хойуу эрэри, барыта бири-бири үүммүттэр. Онон соччото суох сайынга буолар, кэбэбит этэр да уһуна суохтук, кылгас кылгастык этэр.

Быйылгы сайыммыт уратыта диэн үгүс соһуччу буолар айылҕа дыкти дьайыһытара буолуохтара. Эмискэ күүстээх бааһы тыал, холорук түһүөн сөп, ити барыта температурабыт эмискэ хамсааһыныттан тутулуктаах. Ардаба суох, этиннээх, чабылданнаах буолуоба, ити тыа баһаарым күөттүбэ, сорох сирдэргэ тобурах түһэн, хоромньуну аҕалыан сөп, эмискэ-эмискэ биздэрэнэн күппүт курдук ардах түһүөн сөп. Ону тэнэ, айылҕаны алдьатар үөммүт-көйүүрбүт тобо ааннаан иһэр: аһыһабыт туруоба, табытыгар клещ үөммүт элбири чинчилээх, аны шелкопряд диэн үөммүт хоромньуну аҕалыһы. Туохха барытыгар эрдэттэн сэрэхтээх, бэлэмнээх буолун, дьыбыт сабараннаһытын, кырыһаларын бөдөрөгөтүг, икки өттүн хаптаһынынан сабын, мээһэ көтөр маллары күлүк сиргэ уурун.

2020 сыл бэс ыйа

Бэс ыйын күнэ-дьыла сылы аһатар, ол аата ардаатарына, от-мас үүнүүтэ үчүгэй буолар. Быйылгы бэс ыйа киин улуустарга, көннөрү сылаас буолуо. Иккис декада ардаба кэмчии собуу буолуо, температура — 20-24 кыраадыс. Үһүс декадага биридэ-иккитэ эрэ ардыа, киин улуустарга бэс ыйа кураан буолар чинчилээх.

От ыйа саамай куйаас ыйбытынан биллэр. Ол эрэри урукку куйаас сыллар курдук кэнники кэмкэ сылларга куйаас түспүт буолла. Эрдэ эпитим курдук күммүт эстиитэ абыһаабытын түмүгэ. Быйылгы от ыйа ардаба кэмчии. Онон ордух киин, алаас сирдээх улуустарга кураан сибиимтэ биллиһи, ону тэнэ аһына туруута улаатыһы.

От ыйын сабаланыытыттан: от ыйын 7 күнүттэн 20 күнүгэр диэри сайыннылыы куйаас күннэр туруохтара. Бу күннэри мүччү тулпатааха, үрдүк хаачыстыбалаах оту ылыаххыт. Калинин кэмнэ окко наһаа хойут киирэр буолан, оту ардахха былдьатыы элбээтэ. Ити барыта норуотка тарбаммыт "абаһы мунньаба". От ыйын санатыгар киирбит дьонно ол дьыала дьайбат, онон "Батүрүп тангаратын" иннигэр киирэ охсуохха наада. От ыйын 13 күнэ — Кунай хотуурдаах күнэ. Бу күн от охсуллубат, атын үлэтэ көтүллэнэр. Ый иккис декадатыгар бу улуустарга салгын температурата 23 С — 28 С тийиэбэ. Сыннаһан, сөтүөлүүр дьонно маннайгы куйаастар түстэллэр эрэ сөтүөлээн хаалын диэн этэбин.

Быйылгы от ыйа кураан ый буолар, от ыйын санатыгар уонна бүтэһик күннэригэр ардахтаах буолуо. Сир аһа дьыдыан да, хаптаһа да киин, алаас сирдэрдээх дойдуга кэмчии буолуо. Түүнүн тымныы, күнүһүн куйаас буолан, иинэ хатан хаалыа.

2020 сыл атырдьах ыйа

Быйылгы атырдьах ыйа ардахтаах буолуо, онон оту от ыйыгар үмүрүтэр туһаны эрэ аҕалыа. Өрөспүүбүлүкэ үрдүнэн барытыгар ардахтаах, онон оуруоска да, сир да аһыгар олус туһалаах. Наһаа куйааһа суох, сөбүгэр сылаас буолуо. Атырдьах ыйыгар оуруот, сир аһа өлгөмнүк үүнүө, тэллэй да, отон да баар буолуо.

Калинин кэмнэ эмтээх оту-маһы хомуйуу, хаһааныы ордух сайына. Онон билэр дьонтон сүбэтэ ылан, оту-маһы хаһаанан кэбиһин. Ордук ньуругун төбөтүн, үөрэ оту, хатын ытарбатын, сэбирдэбин, күчү оту, дөлүһүн аһын, лабаатын, силиһин, бэриэй от силиһин хомуйан, кыһыны быһа утахта оҕостон иһин.

Тускул.

Самаан сайын барахсан эргиллэн кэлиитэ ордух кэтэһиилээх. Кылгас сайынтан саха киһитин олобо-дьаһаба, кыстыга быһаарыллар. Ол иһин элбэх киһи сайыны хайдах туһалаахтык атаарары быһааннаһыт.

Бу кэнники уонча сыл кэтээн көрүүбэр күһүммүт балай да уһаата, кыһыммыт сымнаата, сааспыт эрдэлиир буолла. Наука үлэһиттэрэ этэллэринэн, орто температура Саха сиригэр 2.5 С сылыда диһллэр, оттон мин 11-с сылбын кэтээн көрүүбэр 2 С сылыда. Ити тугу кытта сибээстээһий? Сиргэ күн дьайыһа наһаа улахан, билигин биһиги күн 11 сыллаах циклын 24-с төгүлүн бүтэрэн, быйылгыттан 25 төгүлүгэр киирдибит. Быйылгыттан ыла күннэ эстибит тохтоон эрэ. Очмотугар "Малый ледниковый период" сабаланыан сөп диһллэр. Ити этэр бүтэһик период 1645-1715 сылларга кэлэн ааспыт. Европа барыта тонон, Францияга Сена өрүскэ ханкылыы сылдьар оболор уруһуйдарын болотуната этэр. Эмискэ кэлиэ суоҕа, 2025 сылтан сабаланан, 40-50 сыл буолуон. Ити период дуораанна кэлэн эрэ диһ саныһыт. Биһиз кыһыммыт сымнаата, оттон Европа диэки хаардыыр тонорор буолла. Итинник период хоту сир дьонугар төттөрүтүн сылааһы аҕалар чинчилээх. Ол курдук, бу кэлинни сылларга кыһыммыт биллэрдик сылыда, уларыһыы кэлэн эрэ биллэр буолла.

Кэлинни сылларга сааспыт наар хатыыр буолла, киин улуустарга өтөрүнэн түспүтэх халын хаар түспүтэ, эбиитин тибии бөбө тигиптэ, онно эбии ардаан, киһини уйар кыстык хаар сыппыта. Үгүс дьон ууга барар буоллубут диэн эрдэттэн бэлэмнэммиттэрэ. Кулун тутар 20 күнүгэр кулаһан тыаллаах күн этэ, онон

ЭБЭРДЭЛИЙБИТ

Ытыктабыллах Василий Николаевич!
Үлэлзэбит С.А. Новгородов аатынан Чуралчы орто оскулатын кэлэктибин атыгтан 70 сааскын туолбут үбүлүбүгүнэн итихтик-истинник эбэрдэлибиз!

Төрөөбүт Чуралчын кэнчээр илчатын үөрэхтээгингиз, илтигиз, сайыннарыга билигин-көрүүгүн, сатабылгын ууран, айымнылаахтык, таһаарылаахтык үлэлзэбилик биһиги сыналгыбыт. Оскулабыт сайдарыгар, учууталлар таһымнара үрдүүрүгэр улахан кылаактын киллэрбилик өйдүүбүт.

Эйиҥ сырдык ыра, үтүө санаа эрэ арыалаатын, истиг дьонунг таптаа, үтүмүн үгүс үөрэллээт оҕолорунг махтаа олоххун үөрүүнүн симээтин!

Эбэрдэни кытта С.А. Новгородов аатынан Чуралчы орто оскулатын кэлэктиибэ.

Күндү төлөтүр ийбизин, эбэбитин, хос эбэбитин, Соловьев нэһилиэтин олохтообун, тыыл үлэ бэтэрсин **Мария Дмитриевна ХОМПОДОВАНЫ** 85 сааскын туолбут дьоро күнүгүнэн, үбүлүбүгүнэн ис сүрэхтэн истинник эбэрдэлибиз!

Биһигэ барыбытыгар онорбут туунан да кимнэмэстэ элбэх көмөгү, үтүгүн, ахсаабат кыһамнык иһин диригник сүгүрүгүн махтаабыт.

Күндү ытык-мааны киһибит, олоххо дьулуурун күүтэ убаарабатын. Үрдүк Айыларбыт өрүү арчыты сырыттынар! Өссө да оҕолорун, сизнэриг, хос сизнэриг тапталларыгар угултана, уһунуук уһунуук олор, биһигини үөрдэ сырыт дьон баҕа санаабытын этэбиз.

Эбэрдэни кытта бары оҕолорун, кинилэр дьыс кэргэннэрэ, сизнэриг, хос сизнэриг.

— ПРОКУРАТУРА ИЙТИННЭРЭ —

Дуогабарынан көрүлүбэтэх үлэлэри соруйбут дириэктэр эппизинэскэ тардылынна

Чурагны улуунун прокуратурата үлэһиттэр үгсүүлэринэн, улуус биир нэһилиэтин оскулатыгар үлэ сокуонун тутуһу өттүгэр бэрэбиэргэни ытта.

Бэрэбиэргэ түмүгүнэн оскула дириэктэрэ харабылларга уонна оробунайдарга (разнорабочайдарга) уһун кэм иһигэр үлэ дуогабарынан көрүлүбэтэх үлэлэри, мас кэрдигин уонна тизини үлэлэппитэ булулуна. Маны таһынан үлэһит хамаһыгар эбии төлөбүр суох атын үлэһити солбуйууну соруйара чуолкайданна.

Булулуһу кэһимлэри тустарар сыаллаах оскула дириэктэригэр представление киирдэ, ол көрүүтүн түмүгүнэн кэһилэр туоратылынылар. Маны таһынан оскула дириэктэрэ РФ Административнай буруйдар тустарынан кодексын 5.27 ыстатыатын 1-кы чааһынан ыстыраап көрүнээх эппизинэскэ тардылынна.

И.В. ЯДРЕЕВ,
Чурапчы улуунун прокурора, юстиция аҕа субэһитэ.

ОБ УГОЛОВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА НЕЗАКОННОЕ ХРАНЕНИЕ ОГНЕСТРЕЛЬНОГО ОРУЖИЯ

Незаконные приобретения, передача, сбыт, хранение, перевозка или ношение огнестрельного оружия, его основных частей, боеприпасов (за исключением гражданского огнестрельного гладкоствольного длинноствольного оружия, его основных частей и патронов к нему, огнестрельного оружия ограниченного поражения, его основных частей и патронов к нему)

- наказываются ограничением свободы на срок до трех лет, либо принудительными работами на срок до четырех лет, либо арестом на срок до шести месяцев, либо лишением свободы на срок до четырех лет со штрафом в размере до восьмидесяти тысяч рублей или в размере заработной платы или иного дохода осужденного за период до трех месяцев либо без такового (ст. 222 ч. 1 УК РФ).

Те же деяния, совершенные группой лиц по предварительному сговору

- наказываются лишением свободы на срок от двух до шести лет со штрафом в размере до ста тысяч рублей или в размере заработной платы или иного дохода осужденного за период до шести месяцев либо без такового (ст. 222 ч. 2 УК РФ).

Деяния, предусмотренные частями первой или второй ст. 222 УК РФ, совершенные организованной группой

- наказываются лишением свободы на срок от пяти до восьми лет со штрафом в размере от ста тысяч до двухсот тысяч рублей или в размере заработной платы или иного дохода осужденного за период до шести месяцев либо без такового (ст. 222 ч. 3 УК РФ).

Незаконный сбыт гражданского огнестрельного гладкоствольного длинноствольного оружия, огнестрельного оружия ограниченного поражения, газового оружия, холодного оружия, в том числе метательного оружия

- наказываются обязательными работами на срок до четырехсот восьмидесяти часов, либо исправительными работами на срок от одного года до двух лет, либо ограничением свободы на срок до двух лет, либо принудительными работами на срок до двух лет, либо арестом на срок от трех до шести месяцев, либо лишением свободы на срок до двух лет со штрафом в размере до восьмидесяти тысяч рублей или в размере заработной платы или иного дохода осужденного за период до шести месяцев либо без такового (ст. 222 ч. 4 УК РФ).

Примечание. Лицо, добровольно сдавшее предметы, указанные в настоящей статье, освобождается от уголовной ответственности по данной статье. Не может признаваться добровольной сдачей предметов, указанных в настоящей статье, а также в статьях 222.1, 223 и 223.1 настоящего Кодекса, их изъятие при задержании лица, а также при производстве следственных действий по их обнаружению и изъятию.

(выписка из ст. 222 УК РФ)

Незаконное изготовление, переделка или ремонт огнестрельного оружия, его основных частей (за исключением огнестрельного оружия ограниченного поражения), а равно незаконное изготовление боеприпасов

- наказываются лишением свободы на срок от трех до

пяти лет со штрафом в размере от ста тысяч до двухсот тысяч рублей или в размере заработной платы или иного дохода осужденного за период от шести месяцев до одного года (ст. 223 ч. 1 УК РФ).

Те же деяния, совершенные группой лиц по предварительному сговору

- наказываются лишением свободы на срок от трех до семи лет со штрафом в размере от двухсот тысяч до трехсот тысяч рублей или в размере заработной платы или иного дохода осужденного за период от одного года до двух лет (ст. 223 ч. 2 УК РФ).

Деяния, предусмотренные частями первой или второй ст. 223 УК РФ, совершенные организованной группой

- наказываются лишением свободы на срок от восьми до десяти лет со штрафом в размере от трехсот тысяч до четырехсот тысяч рублей или в размере заработной платы или иного дохода осужденного за период от двух до трех лет (ст. 223 ч. 3 УК РФ).

Незаконное изготовление, переделка или ремонт огнестрельного оружия ограниченного поражения либо незаконное изготовление газового оружия, холодного оружия, метательного оружия, а равно незаконное изготовление, переделка или снаряжение патронов к огнестрельному оружию ограниченного поражения либо газовому оружию

- наказываются обязательными работами на срок до четырехсот восьмидесяти часов, либо исправительными работами на срок от одного года до двух лет, либо ограничением свободы на срок до двух лет со штрафом в размере от пятидесяти тысяч до восьмидесяти тысяч рублей или в размере заработной платы или иного дохода осужденного за период до шести месяцев либо без такового (ст. 223 ч. 4 УК РФ).

Примечание. Лицо, добровольно сдавшее предметы, указанные в настоящей статье, освобождается от уголовной ответственности по данной статье.

(выписка из ст. 223 УК РФ)

Небрежное хранение огнестрельного оружия, создавшее условия для его использования другим лицом, если это повлекло смерть человека или иные тяжкие последствия

- наказываются штрафом в размере до ста тысяч рублей или в размере заработной платы или иного дохода осужденного за период до шести месяцев, либо обязательными работами на срок до трехсот шестидесяти часов, либо исправительными работами на срок до одного года, либо ограничением свободы на срок до одного года, либо арестом на срок до шести месяцев (ст. 224 ч. 1 УК РФ).

То же деяние, повлекшее смерть двух или более лиц

- наказываются обязательными работами на срок до четырехсот восьмидесяти часов, либо исправительными работами на срок до двух лет, либо лишением свободы на срок до двух лет (ст. 224 ч. 2 УК РФ).

(выписка из ст. 224 УК РФ)

Отделение лицензионно-разрешительной работы по Чурапчинскому району Управления Росгвардии по Республике Саха (Якутия).

— КЭРИЭСТЭБИЛ —

Сүрэхпитигэр өрүү тыыннаах

үөрэллээт. Хас да сүүһүнэн маассабыт разрядтаахтары, 30-тан тахса 1-кы разрядтаахтары, уолуорт хандьыдааттарын үүннэрбит. Ити үлэтин сыналгаан, өрөспүүбүлүкэбит уолуорка кэмпитэ "Саха өрөспүүбүлүкэтигэр физкультура уонна уолуорт сайдыытыгар үтүөлэрин иһин" бэлээнэн наҕараадалаабыта, кэлгин СӨ физкультура уонна уолуорт туйгуна уонна СӨ уолуордун бэтэрсэнэ буолбута.

Ырыа - олох артыла. Аҕабыт ырыаны олус таптыыра, элбэх уус-уран көрүүлэргэ кыттыбыта, дипломант, лауреат үрдүк аатын ылаара, сцена бэтэрсэнэ этэ.

Төрөөбүт Төлөйүн иннигэр ытык кэлиппитэн борт кыратык да буоллар төлөһүт иһин дьон өйүнэн-санаанан салайтаран, Төлөй нэһилиэтин устуруйатын үөртэн, сурука киллэрэн, кэнэбэски кэлүүнү хаалларар баҕаттан "Кыгалактаах кырдал" уонна "Өтөх төһүгүстээх, сүрт кэриэстээх" дьин кинигэлэрин күн сиригэр кэрдэрбитэ. Маны тэнэ, 3 байбыу уордуннаах, 14 мэтээлинэн наҕараадалааһыт, Аҕа дойдуга сэримин бэтэрсэнэ, СӨ норуотун хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ Тимофей Степанович Ноговицын туһунан "Хорсун буойун, үтүөлээх үлэһит, ытык аҕа" дьин кинигэни таһаарбыта. 2009 сыллааха "Кини дыло, төлөгөт" дьин Мугудай орто оскулатын 1959 сыллааха бугарбит 1-кы выпускниктарга аһаммыт кинигэни суруйбута. Манна кинилэр олоххо ситиһиллэрэ, дьоплорго, дьылбылара суруллубута. 2012 сыллааха "Дьылба күөх хонутуунан" дьин кинигэтигэр Мугудай нэһилиэтин олохтоохторун — Екатерина Сергеевна

Морозова уонна Гаврил Николаевич Сивцев тустарынан суруйан таһаарбыта. Кинилэр 10 оҕону төрөтөн, иитэн, улаатыннарар, үөрэхтээх-үлэһит дьон онорбуттара, удьуору ууһаппытара, аҕа ууһун хаһаппытара. Кинилэр дьонун олохторун, үлэлэрин-хамнастарын туһунан бу кинигэ киирбит актылар кэпсиппэр.

Биһиги аҕабыт доһотторугар, аймахтарыгар мэлдьи кимелөөһүн, эппит тылыгар турарын, кийэ билиитин, мындыр өйүн, куруутун субэ-ама буоларын, эйбэс майгытын биһиргэ аһыһыт дьонго үтүө тыһынан билиһиннэллэр, сыналлыыллар.

Биһиги үлэһит буолан, олоххо, үлэбэ хайа-хайабыт чиник үктэнэн баран, мал буолбуппуг. Ис сүрэхтэн сөбүлэһэн, өйбүтүнэн-санаабытынан байа-байэбитин ситэрсэн биһэрэ этибит. Аҕабыт сүрдээх холку, эйбэс майгылаах, сырдык санаалаах үтүө киһи этэ. Дьыһтыгар-уотугар үлэ быһыылар, сыһыаланна кэрдөөх-нардаах, олус юмордаах үтүө доһор, таһаарыс буолара. 4 оҕотун үөрэхтээх, үлэһит онортоон, сизинэрин иһигэр немелөөһөн, ийэбитинин 50 сыл дьоллохтох олорон ааста.

Ахтар-саныйар тапталлаах кэргэним, күндү аҕабыт, эһэбит сырдык мөөсүгүн, истин минээрэ сүрэхпитигэр сырдык, истин ахтылган, муһура суох таптал буолан, мэлдьи баар буолуо.

Кэргэнэ, оҕолоро, кийиптэрэ, күтүөтэ, сизннэрэ.

"Бочуот Знага" уордун кавалера, Одьулуун нэһилиэтин Бочуоттаах олохтоо, "Ленин" холуос, Карл Маркс аатынан оскула кылаабынай агрономунан өр сылларга таһаарылаахтык үлэлээбит

КОЧЕТКОВА Серафима Васильевна
уһун ыраакан ырыыттан олохтон туораабытынан кутурбаннын тиздэллэр:

- Колхуоннай-солхуоннай үлэ бэтэрсэнэ

Кочеткова Серафима Васильевна олохтон туораабытынан оҕолоругар, кэргэнигэр Николай Алексеевичка, сизннэригэр Одьулуун нэһилиэтин дьаһалтата, "Утум" бэтэрсэнэр Сэбиэттэрэ.

- Кочеткова Серафима Васильевна олохтон туораабытынан кэргэнигэр, оҕолоругар, бары чугас дьонугар Тьаа хаһаайыстыбатын сапаттаа.

Чакыртан төрүттээх Дьокуускай куорат Сайсары уокругун олохтоо, тапталлаах ийэбит, адымийбит, эбэбит, хос эбэбит

МИХАЙЛОВА (Егорова) Мотрена Васильевна
бу дьыл ыам ыйын 29 күнүгэр 82 сааһыгар ыраакан ырыыттан олохтон туораабытын иһитиннэрбит.

Балтылара, бырааттара, оҕолоро: Чакыртан, Диригтэн, Чурапчыттан, Төһүлүттэн, Дьокуускайтан Филипповтар, Егоровтар, Григорьевтар, Петровтар, Борисовтар, Федуповтар, уола Василий Васильевич Михайлов дьыс кэргэннэрэ.

Кылаабынай эрдээктэр - Л.В. ГОРОХОВА,
Кылаабынай эрдээктэри солбуйааччы - Е.Г. МАКАРИНСКАЯ,
Караһадмэннэр - М.В. ПЕТРОВА, С.А. ЖЕНДРИНСКАЯ
Танааччы - Л.К. ПОПОВА,
Бачээтэччи - Ф.А. ПРОТОДЬЯКОНОВ.

Тэрийэн таһаараччылар: СР Правительствота, Чурагны улуунун "Саһа олох" редакция-издательскай холбоһук автономнай учурдунна Россия Федерация Россияналар СР управлениитыгар 2012 с. кулун тутар 15 күнүгэр регистрацияламмыт нүмэрэ - ПИ №ТУ14-0238.

Редакция, издатель: аадырыһа: 678670, Чурагны сал. Карл Маркс уул. 26 "а".
Телефоннарбыт: редактор - 41-332, өдөллөр - 41-265, 41-358. E-mail: sanaoloh@mail.ru, сайт: sanaoloh.ru, Instagram: @sanaoloh

Бачээкэ сакаас: № 39 (11694)
Күүмүтэ: 1.5 буч. лиис
Ахсаана 1450. Хаһыат сыанаата: 15

Аһтар сүдүр эһигэр саһа редактор полкитыгар лондон сеп аһыһар билиһинэс. Сүрүөк ыһаһтар хаһыаттар кэрдыктааһондорун үөһүтүгүн аһыһар нүс бачээтэччи.